

Vrouwelijke verschijningen in de natuur

De helende kracht van spirituele landschapservaringen

Wim Bonis

When I find myself in times of trouble
Mother Mary comes to me
Speaking words of wisdom
Let it be
(...)
And when the broken hearted people
Living in the world agree
There will be an answer
Let it be

Let it be, the Beatles, 1970

Het is bekend dat de afgelopen eeuwen er regelmatig vrouwelijke verschijningen op diverse plekken in Europa, en soms ook elders, zijn gerapporteerd die zijn toegeschreven aan de Maagd Maria. Deze vonden natuurlijk plaats in landen waar het christelijke geloof, en meer specifiek het katholieke geloof, ooit is verspreid onder de bevolking. Ze vonden altijd onverwachts plaats, meestal ergens op afgelegen plekken in de natuur – in een grot, bij een bron, in een bos –, in ieder geval ver weg van kerkgebouwen waar de kerkdiensten plaatsvonden en ook buiten de invloed van de kerkautoriteiten.

Zoals de meeste mensen ook wel weten, zijn deze autoriteiten altijd terughoudend geweest met het erkennen van de authenticiteit van de vrouwelijke verschijningen. En als de Mariaverering op de plek en bedevaarten naar de plek spontaan een grote vorm begonnen aan te nemen onder de mensen – zoals bijvoorbeeld in Lourdes het geval is geweest –, werd deze ontwikkeling met grote argwaan door de kerkautoriteiten gade

geslagen. De eventuele erkenning van de authenticiteit van een verschijning vond vrijwel altijd pas veel later plaats. Pas in 1851 werd voor het eerst de authenticiteit van een verschijning erkend. Maar in de eeuwen ervoor waren ook al diverse Mariaverschijningen gerapporteerd, zoals in 1061 in Walsingham in Engeland.

In dit artikel wil ik de aandacht vestigen op een aantal interessante punten met betrekking tot de vrouwelijke verschijningen. Ze vonden dus plaats via een vrouwelijk personage. In de christelijke streken was dit meestal de Maagd Maria, maar soms betrof dit ook andere vrouwelijke Heiligen. Wat weten we over vrouwelijke verschijningen die hebben plaatsgevonden buiten de christelijke context? Ik zal ook aandacht besteden aan het feit dat de verschijningen vrijwel altijd in de buitenwereld hebben plaatsgevonden, op plekken in de natuur, ver weg van de geurbaniseerde wereld. Wat kunnen we daaruit leren? Verder ben ik mij gaan afvragen wanneer de eerste vrouwelijke verschijningen zijn gaan plaatsvinden. Is het denkbaar dat aan het ontstaan van bepaalde vereringslocaties en bedevaartsoorden onbekende verschijningen ten grondslag lagen die nooit zijn gerapporteerd, maar wel iets los hebben gemaakt onder de mensen? En zouden de talloze beeldjes en beelden van vrouwelijke figuren/Godinnen – die vanaf het Paleolithicum op diverse locaties op het Europese continent zijn gevonden, en ook daarbuiten, en waarvan we vaak niet meer weten bij wat voor soort verering die hebben gehoord – wellicht geïnspireerd kunnen zijn geweest door eerdere verschijningen in de natuur? En, waarschijnlijk het meest belangrijke punt, wat vertellen deze verschijningen over onze relatie tot de omringende natuur?

Vrouwelijke verschijningen binnen en buiten een christelijke context

Het is meestal niet duidelijk geweest wat voor vrouwelijke verschijningen er precies hadden plaatsgehad. Er ging in eerste instantie meestal een verhaal rond over een lichtgevende vrouwenfiguur die werd waargenomen – vaak door kleine kinderen, zoals het geval is geweest bij La Salette en Lourdes in Frankrijk, bij Beauraing in België, bij Fatima in Portugal en bij Medjugorje in Bosnië-Herzegovina.¹ Vanuit de christelijke context van de samenleving waarin de waarnemers leefden, werden de ervaringen al snel uitgelegd als verschijningen van de Maagd Maria. Maar vaak is het

onduidelijk gebleven wat of wie de waarnemers nu echt hebben gezien. In Lourdes heeft Bernadette ooit benadrukt dat ze niet heeft gezegd dat ze de Heilige Maagd had gezien, maar een verschijning die zichzelf ‘de Onbevleete Ontvangenis’ heeft genoemd.² Ze heeft ook gezegd, dat de beeldvorming van Maria die anderen hadden gemaakt van de verschijningen, niet echt leek op wat zij had gezien. De historicus Ruth Harris heeft aangegeven, dat de mensen die Bernadette ondervraagd hebben vanaf het begin een beeld in hun gedachten hadden – en ook vasthielden aan dat beeld – dat ver verwijderd was van haar beschrijvingen.³

In dit verband is het belangrijk te weten dat vrouwelijke verschijningen niet exclusief hebben toebehoord aan de christelijke wereld. Buiten de christelijke context zijn er talloze andere vrouwelijke verschijningen gerapporteerd o.a. verschijningen van ‘witte wieven’ in Nederland en van ‘white ladies’ en ‘fairies’ in de Keltisch cultuur van Engeland en Ierland.⁴ Volgens de Franse schrijver en onderzoeker van de Keltische cultuur Jean Markale zijn verschijningen van ‘witte vrouwen’ (‘white ladies’, ‘dame blanches’, ‘weiße Frauen’) door de hele geschiedenis van Europa heen bekend geweest.⁵ Andere vrouwelijke verschijningen, zoals de Germaanse elfen en de Griekse nymfen, kunnen ook in deze context worden geplaatst.

In de regio van Lourdes hebben ook verhalen gecirculeerd over dergelijke pre-christelijke verschijningen. Volgens Harris pastte de verschijning van Bernadette in een lokale traditie van pre-christelijke folklore: ‘Hoewel haar verschijning weinig gelijkenis vertoonde met de orthodoxe beeldvorming van Maria, waren de overeenkomsten met mythische wezens van Pyreneese folklore veel duidelijker. De plek van de verschijning werd bewoond door de feeën (...) die de bossen, struiken, fonteinen bewoonden en, bovenal, de grotten van de regio.’ Maar, hoewel Bernadette’s verschijning jong en heel klein was, was ze anders dan de feeën, ‘deze kleine dames van het bos’, omdat ze een rozenkrans had en een blauwe sjerp droeg.⁶ Afgezien van de rozenkrans en de sjerp, is de beeldvorming van de mensen die Bernadette ooit geïnterviewd hebben toch de basis gaan vormen voor het beeld van de verschijning dat tot op de dag van vandaag nog steeds aan het publiek wordt getoond in Lourdes, en van haar uitbeelding in alle souvenirs. We zullen nooit meer weten wat voor verschijning Bernadette echt heeft gezien. En dit geldt eigenlijk ook voor de

andere gerapporteerde vrouwelijke verschijningen. Soms was de manier waarop een verschijning zich op één bepaalde plek manifesteerde ook niet altijd hetzelfde.

Vermeldingswaardig is dat de Nederlandse folklоре onderzoeker Aat van Gilst de verhalen over de Nederlandse ‘witte wieven’, die volgens sommige volksverhalen in prehistorische grafheuvels hebben geleefd, in een bredere context heeft geplaatst. In zijn visie zijn deze onderdeel van een grote collectie van volksverhalen en sagen, verspreid over verschillende Europese landen, over mysterieuze vrouwelijke wezens die geleefd zouden hebben in ‘vrouwenbergen’, die soms ook ‘Venusbergen’ worden genoemd.⁷ Wat het onderhavige thema betreft, is het heel goed denkbaar dat er ooit vrouwelijke verschijningen aan deze volksverhalen en sagen ten grondslag hebben gelegen.

Deze verbinding van mysterieuze vrouwelijke wezens met kenmerken van het landschap, zoals heuvels of bergen, is heel interessant. De omringende natuurlijke wereld heeft ook een belangrijke rol gespeeld bij de verschijningen die zijn toegeschreven aan Maria.

Antropomorfische verschijningen en de spirituele natuurervaring

Doordat de verschijningen plaatsvonden in de vorm van een menselijke vrouwenfiguur, is de focus van de bedevaarten en Mariavereringen in dit kader, niet alleen komen te liggen op de personen die de verschijningen hebben ervaren en hebben doorgegeven, maar begrijpelijk ook op de verschijning zelf, op de figuur van Maria. Echter, we moeten niet vergeten dat een verschijning nooit gaat over de verschijning zelf, maar om hetgeen waar deze naar doorverwijst. De verschijning fungeert als een intermediair.

De verschijning vormt in feite een brug naar de spirituele beleving van de Heilige plek waar de verschijning heeft plaatsgevonden – en via die plek naar het hele omringende Heilige Landschap en naar de nog grotere, onmetelijke Kosmos waarvan elke specifieke plek een onlosmakelijk onderdeel is. De verschijning brengt de mensen in verbinding met de kracht en bezieling van die specifieke plek in de natuurlijke wereld – en met daarmee ook met de kracht en bezieling van de hele natuurlijke wereld. Dus daarom is het ook helemaal niet erg dat de bedevaartgangers bij hun bezoek

aan de plek de verschijning zelf niet zien. De aanwezigheid van Maria wordt indirect ervaren via de kracht en de bezieling van de plek.

Zoals bekend, heeft het (institutionele) christendom weinig of niets op gehad, in beginsel althans, met de Heilige aard van de natuurlijke wereld: natuurverering werd door de christelijke autoriteiten altijd geassocieerd met het 'heidendom' – een verwerpelijke en zelfs gevaarlijk geachte vorm van beleving waarin de Duivel zichzelf schuil kon houden. Die natuurverering moest overwonnen worden en als het even kan ook helemaal uitgeroeid worden. Deze autoriteiten hebben daarom altijd de menselijke aandacht weg willen halen van de omringende natuurlijke omgeving.

In dit verband hebben zij door de eeuwen heen zoveel mogelijk de pre-christelijke vormen van bronverering, bosverering, rivierverering, etc., bestreden, en waar mogelijk compleet vernietigd. En als zij niet hierin waren 'geslaagd', omdat deze vormen van verering te diep geworteld waren onder de bevolking, werden deze – zoals de meeste mensen wel weten – vervangen door de verering van een christelijke Heilige op diezelfde locatie. Belangrijk bij deze vervanging was het wegnemen van de centrale focus op de Heilige plek in de natuur. Deze werd getransformeerd tot een meer abstracte plek binnen het kader van het christelijke geloof, waarbij de centrale focus van de verering werd verschoven naar de persoon van (lokale) Heilige. Met andere woorden, het was een verschuiving van de natuurlijke wereld naar de menselijke wereld.

De verering van christelijke Heiligen bij heilige bronnen in Ierland, die tot op de dag van vandaag plaatsvindt, laat bijvoorbeeld goed zien hoe de oudere Keltische cultuur in de nieuwe christelijke context heeft kunnen voortleven. Er zijn, zoals Canadese schrijver en droomwerker Toko-Pa Turner heeft aangegeven in haar boek *Belonging*, in Ierland nog honderden, en misschien wel duizenden van zulke heilige bronnen aanwezig, verspreid over hele land. Volgens haar waren deze bronnen voor de komst van het Christendom naar Ierland 'de vroege heilighdommen van de Mysterieën van de Aarde', waar mensen niet alleen een bezoek aan brachten om voorspellingen te ontvangen maar ook om genezing te krijgen. Ze voegt er aan toe dat de heilige bron in de Keltische mythologie niet alleen 'de verborgen oorsprong is waaruit het water springt', maar ook dat deze 'een poort tussen de zichtbare en onzichtbare wereld is'. Genezing kon

plaatsvinden omdat er op die plek hulp geboden werd vanuit die verborgen Andere Wereld.⁸ We kunnen zien dat bij de Mariaverering als gevolg van de vrouwelijke verschijningen, zoals bij Lourdes, die hoop op genezing door hulp vanuit de Andere Wereld heeft kunnen voortleven in een gechristianiseerde vorm. Bij deze hoop of genezing, speelt het water dat uit een heilige bron stroomt bij de grot nog steeds een centrale rol.

De ervaring van innerlijke kracht en uitoefening van uiterlijke macht

Op de plekken waar een Mariaverering is opgebloeid na het plaatsvinden van de verschijningen heeft ook zo'n verschuiving van de aandacht naar de persoon van de Heilige plaatsgevonden, als vervanging van de focus op de Heilige plek in de natuur. Dit was onderdeel van de actie vanuit de kerkautoriteiten om de verschijning binnen het context van het christelijk geloof te plaatsen. Daarom werd na een erkenning van de authenticiteit van de verschijning vrij snel een kerk op de locatie gebouwd.

We hebben bij die verschuiving van de focus op de ervaring van de plek naar de focus op de verering van de Heilige ook te maken met een verschuiving van *innerlijke kracht* naar *uiterlijke macht*. De ervaringen van de Heilige Plek waren voornamelijk *spirituele ervaringen*, waarin de mensen via de verschijningen direct werden geraakt door de innerlijke kracht van de bezielde, omringende natuurlijke wereld. De verering van de Heilige was veel meer een zaak van het praktiseren van het *religieuze geloof* en het onderwerpen aan de uiterlijke macht van de kerkautoriteiten. De strijd tussen beiden, die werd geïnitieerd vanuit de kerk, gaat terug tot de strijd tegen de inheemse 'natuurreligies'. Voor het praktiseren van het religieuze geloof van het christendom zijn spirituele ervaringen nooit echt nodig geweest.

Door de inpassing van de verschijningen in een christelijke context dreigde de directe uitwisseling verloren te gaan tussen de innerlijke kracht van de bezielde natuur en die van de mensen. Gelukkig bleven rituelen en processies in de buitenwereld toegestaan en werden er soms zelfs nieuwe rituelen aan toegevoegd. Hierdoor werd, misschien onbedoeld, de verbinding met de innerlijke kracht van de natuurlijke wereld enigszins levend gehouden.

Alhoewel bij het bezoek aan de verschijningsplekken de aandacht van de pelgrims voornamelijk is komen te liggen op de verschijning zelf en op de mensen die de verschijning hebben waargenomen, worden de geesten van de pelgrims bij het bezoek toch ook geopend voor de kracht van de plek zelf. Via de verschijning, of de herinnering eraan, komen ze in contact met de helende kracht van het bezielde landschap. In dit verband is het bijvoorbeeld veelzeggend dat in Lourdes iedereen bij het bezoek aan de grot waar de verschijning heeft plaatsgevonden even fysiek contact maakt met het steen van de grotwand. En via de vele kranen vlakbij de grot vult iedereen ook flessen met het water van de bron, die Bernadette daar op aanwijzing van de verschijning zou hebben blootgelegd. Door het steen van de grotwand aan te raken en het water van de bron te drinken, hopen de mensen contact te maken met en hulp te krijgen voor hun genezing van wezens uit de onzichtbare wereld die verborgen is achter deze zichtbare, materiële wereld. Net als hun pre-christelijke voorouders voor hen hebben gedaan.

Binnendeurse religie en buitendeurse spiritualiteit

Het is goed om hier even stil te staan bij het spanningsveld dat zich manifesteerde toen de vrouwelijke verschijningen in een christelijke context werd geplaatst: het spanningsveld tussen wat ik *binnendeurse religie* en *buitendeurse spiritualiteit* heb genoemd.

Het christendom is, tezamen met het judaïsme en de islam, altijd een religie geweest waarin de religieuze beleving geconcentreerd was binnen de context van een gebouw – wat het christendom betreft, was dit de kapel, de kerk of de kathedraal. Het was in essentie een *binnendeurse religie*. De religieuze ervaringen en het contact met de Heilige dimensie van het leven vonden plaats binnen de muren van de kapel, de kerk of de kathedraal. De natuurlijke wereld buiten de kerkgebouwen maakten geen onderdeel uit van de religieuze beleving, althans niet direct. God had de wereld vanuit de Hemel geschapen en voerde wel het beheer over Zijn Schepping, maar had Hij gedaan van buiten- en van bovenaf. Hij was daardoor niet voelbaar in aanwezig in Zijn Schepping, zoals dat wel het geval is geweest bij de geesten of godheden van de pre-christelijke ‘natuurreligies’.

Het is bekend dat in de christelijke leer niet alleen Jezus als de enige zoon van God werd beschouwd, maar dat het land Israël ook als het enige *Heilige Land* werd beschouwd. Het concept van Israël als het enige Heilige Land ter wereld had niets te maken met het ervaren van het Heilige in het omringende landschap. Het gaf impliciet de boodschap mee dat je nergens anders een betekenisvolle, bezielde beleving van de natuurlijke wereld kon hebben – in feite, dat je overal ter wereld die natuurlijke wereld zoveel mogelijk uit de weg moest blijven gaan.

Voor de meeste christenen waren alle verhalen en gebeurtenissen uit de Bijbel verbonden met een land dat zich ergens ver weg bevond. Zoals bekend, reisden in de middeleeuwen regelmatig Kruisvaarders af naar het Heilige Land, niet alleen om strijd te leveren tegen de Moslims, maar vooral om het land van de Bijbel met eigen ogen te gaan zien en ervaren. Dit liet al duidelijk zien dat mensen een diepe behoefte hebben om direct in contact te kunnen staan met de plekken waar de religieuze gebeurtenissen hebben plaatsgevonden.

De inheemse, pre-christelijke ‘natuurreligies’ waren altijd voornamelijk vormen geweest van *buitendeurse spiritualiteit*. Deze waren diep geworteld in de lokale omgeving, en zorgden ervoor dat de mensen een spirituele verbondenheid konden ervaren met de natuurlijke wereld om hen heen – zich volledig ingebed konden voelen in een Heilige Land(schap), zich omarmd en beschermd konden voelen door haar inherente moederlijke kracht. In dit verband heeft de culturele ecooloog en filosoof David Abram aangegeven, dat voor onze verre voorouders de buitendeurse wereld in essentie een wereld was waar zij *in* leefden, een ‘oude innerlijkheid die ooit ons gemeenschappelijk geboorterecht is geweest – het voorouderlijke gevoel van de omringende aardse kosmos als de volumineuze *binnenkant* van een enorm Lichaam, of enorme Tent, of Tempel.’⁹

De behoefte aan die verbondenheid was, nadat het christendom zich verspreidde over Europa, altijd blijven bestaan onder de bevolking. Echter, zoals gezegd, had het christendom in beginsel aan de mensen geen enkele connectie of affiniteit met de natuurlijke wereld. Maar onder druk vanuit de bevolking ging de kerkautoriteiten daar geleidelijk aan toch wat ruimte bieden. Door de eeuwen heen is de beleving van het christendom daarom

regelmatig aangepast om deze dieper te kunnen laten wortelen in de Europese bodem.

De opkomst en verbreiding van de Mariaverering – die, nadat Maria op 431 bij het eerste Concilie van Efeze de titel ‘Moeder van God’ had gekregen, een officiële plek in het christelijke geloof had gekregen – heeft daarbij een grote rol gespeeld. Hierdoor kon de religieuze beleving al wat meer ingebed worden in het dagelijkse leven van de mensen. De processies, waarbij de vereerde Heilige door de stad of het land werd megedragen door de gelovigen, en bedevaarten naar belangrijke religieuze plekken, hebben meegeholpen om de buitenwereld meer onderdeel te maken van de christelijke beleving. Maar dit veranderde niet het feit dat het christendom in essentie een binnendeurse religie bleef.

Door de Mariaverschijningen werd de deur een stuk verder geopend naar de buitenwereld, naar de omringende natuurlijke wereld. Deze hebben een belangrijke bijdrage geleverd om de worteling van het christendom in de Europese bodem verder te vergroten. Maar daarmee werd ook de deur weer opnieuw geopend naar het verwaarloosde erfgoed van de inheemse ‘natuurreligies’, waardoor mensen weer – in een positieve zin – in contact kwamen met de innerlijke kracht van het bezielde landschap om hen heen.

Miraculeuze vondsten van Maria en Zwarte Madonna beeldjes

Interessant is dat de sterke verbondenheid met een bepaalde locatie niet alleen bestaat bij de manifestaties van vrouwelijke verschijningen, maar ook bij de verhalen over de miraculeuze vondsten van beeldjes van Maria of de Zwarte Madonna op afgelegen plekken in de natuur. Jean Markale heeft erop gewezen dat, buiten de Mariaverschijningen (en verschijningen van andere Heiligen), er ook een rijke folklore is ontstaan over de beelden van de Maagd Maria die op een bepaalde plek in de natuur waren gevonden en weigerden om te verplaatst te worden naar elders. Er zijn veel verhalen over miraculeuze vondsten van dit soort beeldjes op een plek in de ongerepte natuur: toen de mensen probeerden om die mee te nemen naar een andere plek, vaak naar een plek in de bewoonde wereld, bleven zij terugkomen naar de plek in de natuur waar ze waren gevonden. Dit wees, net als dat altijd bij de verschijningen het geval is geweest, op de intieme verbondenheid die Maria had met die specifieke locatie in de natuur.¹⁰

In dit verband heeft de Nederlandse historicus, theoloog en symbooldeskundige Annine van der Meer over de miraculeuze vondsten van Zwarte Madonna beeldjes geschreven. Volgens haar vertellen veel van de overgeleverde verhalen ons dat de Zwarte Madonna beeldjes niet alleen vaak gevonden werden op afgelegen plekken in de natuur, maar dat de ontdekking werd gedaan door een dier: door een koe of een schaap. Het aanhoudende terugkeren van het beeldje naar de plek waar het was gevonden, resulteerde vaak in het bouwen van een kapel of een kerk op die exacte plek. Maar, zoals Van der Meer heeft aangegeven, soms kwamen de mensen ook tot een compromis: in de herfst, winter en lente bleef de Madonna dan in een bevolkt gebied of stad, en in de zomer was er een processie naar de plek waar zij was gevonden.¹¹ Een bezoek aan de specifieke plek waar het beeldje was gevonden bleef belangrijk.

Markale heeft in dit verband gesuggereerd dat Maria beeldjes of beelden die op afgelegen plekken in de natuur gevonden zijn eigenlijk een pre-christelijke oorsprong gehad zouden kunnen hebben. Ze zouden beeldjes of beelden van Gallo-Romeinse (Moeder) Godinnen kunnen zijn geweest die boeren doelbewust hadden begraven toen het christendom over Europa werd verspreid. Omdat zij hun oude religieuze gewoonten niet wilden opgeven, hadden ze de beeldjes of beelden daarom op een ontoegankelijke plek verborgen. Veel later werden ze herontdekt, door mensen of dieren, en werden uitbeeldingen van de Maagd Maria of de Zwarte Madonna erin herkend.¹²

Net als bij de vrouwelijke verschijningen werden de christelijke gelovigen door de op wonderbaarlijke wijze ontdekte beeldjes en beelden van Maria en de Zwarte Madonna het kerkgebouw uit getrokken. Hierdoor werden hun geesten getriggerd om zich opnieuw te openen voor spirituele ervaringen in natuurlijke wereld.

Geboren als ziel uit de baarmoeder van Moeder Aarde

Zoals ik eerder heb aangegeven, vonden vrouwelijke verschijningen vrijwel altijd plaats op een afgelegen plek in de natuur. Dit kon bij een grot zijn, in een bos, bij een specifieke boom, op een heuvel, bij een bron of een rivier. In het kader van het onderhavige thema is het vermeldenswaardig dat dit soort locaties overal ter wereld ook hebben gefungeerd als plekken waar de

menselijke ziel van een kind werd geboren uit Moeder Aarde, voordat het geboren kon worden uit zijn of haar individuele moeder. Daarmee werd vanaf het prille begin van ons aardse leven een diepe verbondenheid gecreëerd tussen onszelf en de specifieke plek waar we werden geboren.

Volgens de religiehistoricus Mircea Eliade is de overtuiging dat de mensen geboren worden vanuit de Aarde universeel verspreid geweest onder onze voorouders. Op sommige plekken – zoals in grotten, moerassen of bronnen – leidden zij een soort foetus bestaan in de baarmoeder van Moeder Aarde, voordat zij door hun moeder ter wereld werden gebracht.¹³ Maar meer recent, en wellicht wat dichterbij, hebben inheemse volkeren die nog steeds een vorm van buitendeurse spiritualiteit praktiseerden, ook altijd de neiging gehad om Moeder Aarde als een Heilige Matrix of Baarmoeder te beschouwen van waaruit hun zielen werden geboren – voordat zij daadwerkelijk, als mensen van vlees en bloed, werden geboren uit hun ‘eigen’ moeder. De ‘Native American’ Choctaw geloofden, bijvoorbeeld, dat zij ooit door een nauwe opening in een vereerde heuvel naar boven waren gekomen.¹⁴ De meeste Pueblo oorsprongsverhalen vertellen over ‘het tevoorschijn komen vanuit baarmoederachtige onderwerelden door navelplaatsen in het land’.¹⁵ En de Navajo zeiden dat ze waren voortgekomen uit de ‘ingewanden van de aarde’.¹⁶ Onder Australische Aboriginals bestond een vergelijkbaar geloof: ‘In de religieuze theorie van de Aboriginals werd gesteld dat een vrouw zwanger werd nadat een geest-kind, extreem klein maar volledig menselijk, haar lichaam was binnengekomen, meestal wanneer zij in buurt van speciale plekken kwam.’¹⁷ In dit verband hebben de Kogi uit Colombia er nog niet zo lang geleden op gewezen dat wij moderne mensen de Grote Moeder zijn vergeten. In hun visie zijn we vergeten waar we vandaan komen, en hebben we het contact verloren met de bron van ons eigen bestaan.¹⁸

De grotschilderingen uit de Paleolitische tijd, die in Europa met name in Frankrijk en Spanje zijn gevonden, wijzen erop dat de grot een rituele functie had bij de spirituele beleving van onze verre voorouders en dat ze de grot beschouwden als de baarmoeder van Moeder Aarde. Blijkbaar is dit een visie die diep geworteld is in de menselijke ervaring, want deze heeft kunnen voortleven in latere perioden en zelfs tot in onze huidige tijd. De baarmoeder ervaring van de grot werd gecontinueerd in het Neolithicum in

de vormgeving van de kunstmatige, megalitische heuvels. New Grange in Ierland en Maes Howe op de Orkney eilanden in Scotland zijn beroemde voorbeelden hiervan, maar er zijn veel andere vergelijkbare constructies gebouwd in die periode. Tijdens de winter zonnewende valt voor een hele korte tijd een (fallische) straal zonlicht door de nauwe ingang in het ronde interieur van deze heuvels. Alhoewel Silbury Hill in Engeland geen grotachtig interieur heeft waarin op een specifiek moment een zonnestraal kan schijnen, zijn er wel veel aanwijzingen – zoals boeiend is uiteengezet door de Engelse onderzoeker Michael Dames – dat ook deze kunstmatige heuvel voor onze Neolitische voorouders een rituele uitbeelding is geweest van de baarmoeder van de Aardegodin, en als zodanig een centrale rol heeft gespeeld in de (oogst) rituelen ter ere van Haar.¹⁹ Nog veel later heeft deze baarmoedervisie kunnen voortleven in de constructies van de middeleeuwse kathedralen die gewijd waren aan Onze Lieve Vrouw.²⁰

En, zoals de vrouwelijke verschijningen die plaatsvonden in of vlakbij grotten en ook de populariteit van de bedevaarten naar deze plekken hebben laten zien, is het idee van de grot als de baarmoeder van Moeder Aarde tot op de dag van vandaag blijven voortleven. In de verschijning aan Bernadette in de grot van Massabielle in Lourdes, bijvoorbeeld, is nog iets bewaard gebleven van de oude opvatting over het geboren worden van onze ziel uit de aardse baarmoeder en onze diepe verbondenheid met Moeder Aarde. Als genezing heeft plaatsgevonden van een ziekte of handicap als gevolg van een bezoek aan de locatie van de verschijning in de grot, kan dit worden beschouwd als een vorm van hergeboren worden. Als we tijdens ons leven de toegang tot het diepere deel van onze wezen, onze ziel, zijn kwijtgeraakt, kunnen we door binnen te gaan in de baarmoeder van Moeder Aarde – en ondersteund door de voelbare aanwezigheid van de Maagd Maria – het contact ermee nieuw leven inblazen.

Ons bezielde lichaam als deel van het grotere landschapslichaam

Het geboren worden als ziel uit Moeder Aarde, gaf het kind een gevoel van toebehoren aan de plek, en daarmee aan het omringende Heilige Landschap, dat in het Engels zo mooi ‘a sense of belonging’ wordt genoemd. Het heeft ons allemaal vanaf het begin het gevoel gegeven dat ons eigen lichaam onlosmakelijk verbonden is en ingebed is in het grotere landschapslichaam.

De vrouwelijke verschijningen in de natuur zijn een manifestatie van die diepe verbondenheid. Misschien dat daarom juist de kindergeest zo vaak geraakt wordt door de verschijningen. Ze brengen ons in nauwer contact met ons eigen bezielde lichaam, en laten ons voelen dat ons lichaam slechts een kleinere afspiegeling is van het omringende, bezielde landschap en er een onlosmakelijk onderdeel van uitmaakt. Onze eigen gezondheid – zowel op fysiek, mentaal als op spiritueel terrein – hangt direct af van de gezondheid van de natuurlijke cyclische wereld direct om ons heen, van waaruit we ook voortdurend gevoed blijven worden tijdens ons hele leven.

De intieme verbinding tussen onszelf en het landschap dat ons omringt is mooi verwoord door Valerie Andrews in haar boek *A Passion for the Earth*: ‘Het land is echt het grotere lichaam dat ons omvat. Het is onze tweede huid.’²¹ Misschien is het zelfs beter, en realistischer, om te zeggen dat het land onze eerste huid is, en dat wij de tweede huid bezitten.

De vrouwelijke verschijningen openen onze geest voor de voortdurende uitwisseling die plaatsvindt tussen de innerlijke kracht van de levende natuur en die van onszelf. Die krachtuitwisseling is wederzijds en ook wederkerig van aard. Vanuit die uitwisseling kan een sterke helende werking uitgaan, die zowel onszelf betreft als de omringende natuurlijke wereld. Onze eigen gezondheid kan verbeterd worden door er alleen bewust van te zijn dat we altijd deel uitmaken van een veel grotere natuurlijke wereld die heel levend en ook Heilig is, en vanuit onze verbeterde gezondheid krijgen we meer energie en voelen we ons weer aangezet om ook beter te gaan zorgen voor de natuur. We herinneren ons opeens dat we in feite altijd opgenomen zijn geweest in dit weldadige, natuurlijke proces van wederkerige giftuitwisseling – en dat we dit alleen een poosje waren vergeten.

Het voortleven van het Godinnenerfgoed

Er is vaker op gewezen dat via de verering van de Maagd Maria nog elementen voortleven uit het oude Godinnenerfgoed – en dat dit met name nog het geval zou zijn in de voorstellingen en verhalen over de Zwarte Madonna. In de visie waarin we als ziel geboren worden uit de Aarde klinkt het oude Godinnenerfgoed in ieder geval ook nog sterk door. Anders dan bij de schepping door een mannelijke God, zoals we die kennen uit de

Bijbel – en waarbij zoals bekend het aardse leven eenmalig is geschapen vanuit een positie buiten de natuur, vanuit de Hemel –, schept de Godin het leven onafgebroken van binnenuit en blijft Ze altijd op intieme wijze verbonden met Haar schepping. De aanwezigheid van de Haar kracht kan direct via al Haar materiële scheppingen ervaren worden.²² De schepping van nieuw leven, zoals dat in ons eigen individuele mensenleven plaatsvindt, is een kleinschalige afspiegeling hiervan: de man levert van buitenaf zijn bijdrage, de vrouw doet dat van binnenuit en draagt 9 maanden zorg voor de groei van de foetus in haar lichaam.

Dit betekent dat, vanuit het aardse perspectief, de Godin oorspronkelijk niet zozeer de Aarde *vertegenwoordigt*, maar dat Zij zelf het (bezielde) lichaam van de Aarde *is*, in al haar verschillende manifestaties – de omhullende matrix van het levende, bezielde organisme waar we allemaal ons leven hebben te danken. Vanuit de Keltische mythologie hebben we bijvoorbeeld overgeleverd gekregen dat de Godin met name de Godin van het Land was. De Amerikaanse schrijver Courtney Weber heeft er in dit verband op gewezen dat de Godin Brig(id), ‘de geest was van veel dingen, maar dat zij voornamelijk de groene aarde zelf was. Dit moet niet verward worden met met een Godin ‘van’ de aarde. (...) De aarde was levend en waarnemend. Brig was haar geest en de grond, rotsen, heuvels, en rivieren waren haar lichaam.’²³ Dit was volgens haar ook een belangrijke reden waarom het in de Keltische cultuur niet nodig werd geacht om een ‘gesneden beeld’ van haar te maken. Maar dit wil natuurlijk niet zeggen, dat de toenmalige mensen geen manifestaties van menselijke, vrouwelijke verschijningen hebben waargenomen bij sommige grotten, heuvels en rivieren, die Haar aanwezigheid in het Heilige Landschap bevestigden. In dit verband heb ik al verwezen naar de verhalen over verschijningen van ‘white ladies’ en ‘fairies’.

Het is belangrijk hier even aan toe te voegen dat de identificatie van Brigid met de aarde ook was gekoppeld aan de cycli van de seizoenen. De rol van Brigid was vooral verbonden met de lichte lente/zomerperiode en de Cailleach vervulde die rol voor de donkere herfst/winterperiode. De Engelse psycholoog en schrijver Sharon Blackie – die zich al jaren heeft beziggehouden met de vrouwelijke kant van de Keltische mythologie en folklore, en de sterke relatie daarvan met het omringende landschap – heeft

in haar boeken ook veel aandacht besteed aan de Cailleach en Brigid en het feit dat dit twee manifestaties zijn van dezelfde Godin. Veel natuurlijke landschapselementen in Ierland en Schotland, waaronder bergen en heuvels, dragen nog steeds een naam die terug is te voeren op de Cailleach.²⁴ In haar recente boek *Hagitude* heeft ze haar focus gericht op de manifestatie van de Cailleach. Daarin heeft ze laten zien dat de seizoensgebondenheid van de twee manifestaties van deze Godin ook wordt weerspiegeld in de cycli van het menselijk leven, in het bijzonder in die van de vrouw.²⁵

De Keltische mythologie was dus niet alleen nauw verbonden met het omringende landschap en haar cycli, maar tegelijkertijd op de kleinere schaal ook met onszelf en de realiteit dat we altijd zijn ingebed in een landschap. Het herinnert ons eraan dat we met ons bezielde lichaam altijd deel zijn van dat grotere bezielde lichaam, en dat die beiden voortdurend door cyclische veranderingen bewegen. Die connectie tussen de cycli van het mensenleven en de seizoenen in het landschap is bijzonder interessant voor het onderhavige thema van de vrouwelijke verschijningen in de natuur. Zoals we eerder hebben gezien, maken deze verschijningen ons bewust van het feit dat we als mens, net als alle andere levende wezens op onze planeet, altijd volledig zijn opgenomen in de matrix van Moeder Aarde – en daarom als door een moeder worden gekoesterd door de omringende natuurlijke wereld.

Het ontstaan en helen van de ‘Wasteland’

Interessant is overigens ook dat de Keltische visie van de Godin van het Land in de latere Koning Arthurverhalen nog doorklinkt in het verhaal over de gewonde Visserkoning. Om te mogen regeren en ervoor te zorgen dat het land vruchtbaar bleef en goed gezorgd werd voor het welzijn van de bevolking, moest de Koning getrouwd zijn met de Godin van het Land. De Visserkoning was echter gewond geraakt omdat hij had nagelaten goed te zorgen voor het land en zijn bevolking. De band van de Koning met de Godin van het Land was verbroken. Het resultaat daarvan was een *Wasteland*, een land dat onvruchtbaar was geworden met een bevolking die de hele tijd aan het lijden was.²⁶ Om de wond en deze Wasteland te kunnen helen, moest eerst begrepen worden wat er precies aan de hand was – moest de oorzaak worden doorgrond. De zoektochten naar de Graal, het pad

waarop de ridders van Koning Arthurs rondetafel zich begaven, stonden in het teken van het helen van deze Wasteland. Het vinden van de Graal stond gelijk aan het helen van de Wasteland, maar zoals die verhalen hebben laten zien, was dat zeker niet eenvoudig.

De Amerikaanse onderzoeker Betty Kovacs heeft erop gewezen, in haar boek *Merchants of Light*, dat we ons op dit moment in de Westerse wereld in een Wasteland bevinden. Dit is volgens haar het resultaat van een lang proces van onderdrukking door de machthebbers van de bezielde ondergrond van het bestaan, waardoor we op collectieve schaal het contact met de bezieling van de omringende fysieke wereld, en daarmee ook met de ziel in onszelf, zijn kwijtgeraakt. Hierdoor is heeft het hele leven zijn doel en betekenis verloren.²⁷

Het heeft niet veel verbeelding nodig om in onze tijd overal om ons heen manifestaties te zien van deze Wasteland. In feite is de Wasteland het resultaat van een wereldbeeld, dat niet alleen the omringende natuurlijke wereld exclusief op een materialistische manier beschouwd – als een collectie van grondstoffen die door ons grenzenloos geëxploiteerd kunnen worden –, maar dat zich eigenlijk alleen focust op de menselijke wereld. Het helen van de Wasteland impliceert de volledige opname van de omringende natuurlijke wereld in ons wereldbeeld. Echt helen kan alleen plaatsvinden als we onderkennen dat de menselijke wereld altijd ingebed is geweest in, en afhankelijk is geweest van de natuurlijke wereld – met haar balancerende web van levende wezens, interconnecties en altijd voortgaande cycli op veel verschillende niveaus – en dat nog steeds is. Door de natuurlijke wereld te herbenoemen tot *de meer-dan-menselijke wereld*, heeft David Abram heel toepasselijk benadrukt dat het leven uit veel meer bestaat dan alleen ons menselijk leven; dat ons menselijke leven zich grenzeloos uitstrekt in de meer-dan-menselijke dimensie van de natuur.²⁸

Kovacs heeft duidelijk laten zien dat die bezieling, en de spirituele ervaringen die daarmee zijn verbonden, essentiële onderdelen van het leven zijn, en absoluut nodig zijn om het leven een doel en betekenis te geven – en dat de beleving van de bezielde ondergrond van het bestaan zich door de eeuwen heen voortdurend naar de oppervlakte heeft weten te dringen, maar helaas telkens opnieuw onderdrukt werd door de machthebbers. Een belangrijk moment van de herbezieling vond plaats in de hoge

middeleeuwen, in de periode waarin o.a. de kathedralen werden gebouwd die aan Onze Lieve Vrouw werd gewijd en ook de Graalverhalen in het toenmalige Europa gingen circuleren. Kovacs wijst erop, dat, ondanks het feit dat we in een donkere tijd leven waarin op grote schaal geweld en oorlog plaatsvindt, er in onze tijd wereldwijd toch ook weer zo'n ervaring van bezieling plaatsvindt. Positief is dat ze is ervan overtuigd dat het deze keer de machthebbers niet meer zal lukken om deze ontwikkeling te onderdrukken, omdat nu het overleven van de hele mensheid ervan afhangt.

Omdat bijna twee duizend jaar lang de symbolen van het Heilige exclusief mannelijk en gevaarlijk incompleet zijn geweest, heeft voor Kovacs de bezielde ondergrond alles te maken met het vrouwelijke: 'In veel van de ondergrondse vormen [van onze cultuur], weerspiegelde de vrouwelijke dimensie van het heilige de eenheid van visie die onze cultuur nodig had voor gezondheid en heelheid.'²⁹ Vanwege een betekenisvolle droom die Kovacs in de 60er jaren van de vorige eeuw heeft gehad, begon ze zich te realiseren dat Onze Lieve Vrouw haar eigen ziel, de ziel van iedereen en ook de ziel van de wereld weerspiegelde – en dat Zij nu niet meer kon leven in de grote kathedralen die ooit voor haar waren gebouwd: Zij is levend en altijd aanwezig in de natuur, en Zij komt met elke stap die we in ruimte en tijd zetten tot leven.³⁰

Ik denk dat de Mariaverschijningen in de natuur, en de andere vrouwelijke verschijningen, ook laten zien dat Onze Lieve Vrouw niet meer tot leven kon komen in de binnendeurse context van de kathedralen. Daarom heeft ze zich regelmatig laten zien, en laat ze zich nog steeds regelmatig zien, buiten de muren van de kerken en kathedralen. Door regelmatig aan ons te verschijnen in de buitendeurse context van de natuurlijke wereld, blaast Ze nieuw leven in ons gevoel van buitendeurse spiritualiteit en helpt Ze ons om de omringende natuurlijke wereld weer in ons wereldbeeld op te nemen.

De beeldvorming van de verschijningen

Het is belangrijk dat verschijningen voornamelijk beelden zijn. De boodschappen die ze mogelijk communiceren aan de aanwezige getuigen zijn ook belangrijk, maar deze woorden zijn ondergeschikt aan het beeld. In zijn boek *The Alphabet Versus the Goddess* heeft de Amerikaanse chirurg

Leonard Shlain aangegeven dat er grote verschillen zijn tussen de kracht van beelden die we hebben gecreëerd en de woorden die we opgeschreven hebben.³¹ Dit kan ons helpen om ons begrip van de vrouwelijke verschijningen iets verder te verdiepen.

Shlain betoogde dat de beelden die we maken voornamelijk reproducties zijn van de sensuele, zichtbare wereld. Ze zijn concreet en ons brein ziet altijd alle delen van een geheel tegelijk, waarbij deze delen in een synthetische gestalt worden geïntegreerd: we nemen het beeld *in één keer* waar. Volgens hem vindt het lezen van woorden op een compleet andere manier plaats: het oog leest individuele woorden in een bepaalde lineaire volgorde, waarbij de betekenis zich geleidelijk ontvouwt. In het geval van verschijningen zijn de beelden natuurlijk niet door ons gecreëerd en worden de woorden gesproken, niet geschreven of gelezen, maar ik denk dat het verschil nog steeds betekenisvol is. Het is interessant dat Shlain het verschil tussen beelden en geschreven woorden heeft gelinkt aan het verschil tussen de vrouwelijke en mannelijke visie op het leven: ‘(...) een *holistische, gelijktijdige, synthetische, en concrete* visie op de wereld zijn de essenstiële kenmerken van een vrouwelijke blik; *lineair, opeenvolgend, reductionistisch, en abstract* denken defineert het mannelijke.’ In dit opzicht verbond hij het vrouwelijke en mannelijke niet met de specifieke seksen, maar zag hij die meer als de yin-yang kwaliteiten die in elke mens aanwezig zijn.

Shlain onderkende dat dit verschil tussen het vrouwelijke en mannelijke, en tussen het beeld en het geschreven woord, ook werd weerspiegeld in de religies: de kracht van het beeld stond centraal in de – relatief vredige – Godin-georiënteerde religies, en de kracht van het geschreven woord stond centraal in de – meer oorlogszuchtige – God-georiënteerde religies.³² Dit bevestigt dat beelden, en de Godin-georiënteerde religies die ze gebruikten om hun spirituele visie te communiceren, veel ouder waren dan de geschreven woorden waarmee de relatief recente God-georiënteerde religies hun boodschap voornamelijk mee communiceerden. De kracht van een beeld reikt ook veel dieper in ons wezen dan woorden ooit kunnen doen. Het onderscheid tussen buitendeurse spiritualiteit en binnendeurse religie dat ik eerder heb besproken is ook hier relevant: het gebruik van beelden heeft altijd goed gepast in een gemeenschap waarin buitendeurse

spiritualiteit werd gepraktiseerd en het gebruik van geschreven woorden heeft altijd heel goed gepast in de praktijk van de binnendeurse religies. En die verbindingen bestaan uiteraard nog steeds tot op de dag van vandaag.

Ten aanzien van de vrouwelijke verschijningen die plaatsvonden in een Christelijke context betekent dit, dat – vanwege de prevalentie van het beeld boven de woorden die werden gecommuniceerd – de geesten van de getuigen en de pelgrims die de plek bezochten door deze verschijningen terug werden verbonden met de pre-christelijke Godin-georiënteerde religies. En op deze manier, verbindt het beeld van Onze Lieve Vrouw in plaatsen zoals Lourdes de geesten van de pelgrims nog steeds terug met deze pre-christelijke periode – hoe weinig deze pelgrims zelf ook bewust geweest zijn van dit proces.

Hedendaagse vrouwelijke verschijningen

Zoals we hebben gezien, vonden er ook vrouwelijke verschijningen plaats buiten een christelijke context – en voordat het christendom zich over Europa en later over de hele wereld verspreidde. Maar ze hebben ook niet exclusief tot het verleden behoord: zij leven voort tot vandaag de dag, maar reiken daarbij tegelijkertijd terug naar een verleden dat veel ouder is dan het christendom. In het plaatsje Woodstock vlakbij New York werd de voormalige boeddhist Clark Strand op 16 juni 2011 geconfronteerd met een mysterieuze vrouwelijke verschijning, die hij *Our Lady of Woodstock* heeft genoemd. Sindsdien ervaart hij haar aanwezigheid nog steeds. Elke maand communiceert Zij nog steeds een boodschap via hem, die wordt verspreid via de website gewijd aan Haar verschijning.³³ Steeds meer mensen, waaronder ook ikzelf, voelen zich geïnspireerd door Haar aanwezigheid en Haar maandelijks boodschappen. Om Haar te eren komt een kleine groep mensen regelmatig bij elkaar op een plek in de bossen bij Woodstock, die gemarkeerd is door een beeld van Haar.

Het vrouwelijke karakter van deze verschijning is een belangrijk element. Zij wordt geplaatst in een context die ver teruggaat tot in prehistorische tijden, waarmee ook wordt gesuggereerd dat alle vrouwelijke verschijningen toebehoren aan een traditie die lang heeft bestaan voor de opkomst van het Christendom. Op deze manier worden alle vrouwelijke verschijningen weer getransformeerd naar hun oorspronkelijke vorm: naar

antropomorfische manifestaties van een diepe spirituele verbinding met de omringende natuurlijke wereld, die een veelvoorkomende expressie van de buitendeurse spiritualiteit van onze verre voorouders moet hebben gevormd – lang voor het ontstaan van de institutionele vormen van binnendeurse religie. Ik denk dat de bekende Mariaverschijningen ook vanuit die bredere context begrepen kunnen worden en een diepere betekenis krijgen. In de wereld van onze verre voorouders waren deze manifestaties natuurlijk nog niet verbonden met een specifieke religie, door het simpele feit dat er nog geen georganiseerde religies waren. Door de millennia heen hebben we in toenemende mate het contact verloren met dit soort buitendeurse spiritualiteit. Verschijningen zoals die van *Our Lady of Woodstock* kunnen ons helpen om die oorspronkelijke spirituele verbinding nieuw leven in te blazen in onze huidige tijd.

Ook anderen hebben in onze huidige tijd hebben verslag gedaan van ervaringen met vrouwelijke verschijningen buiten de christelijke context. Betty Kovacs, de onderzoeker die ik hierboven al heb genoemd, heeft verteld dat tijdens een sjamanistische ceremonie bij de Intihuatana in Zuid Amerika, waaraan zij deelnam, een verschijning van een mooie vrouw in de heilige ruimte kwam, die glimlachtend voorbij liep en de ceremonie observeerde. De sjamanen vertelde haar later dat zij een manifestatie was van Pachamama, de Grote Moeder, en dat ze soms als mooie jonge vrouw verscheen, maar andere keren als Oude Vrouw van de heilige Berg, Huayna Picchu.³⁴ In dit verband heeft Kovacs aangegeven dat het vrouwelijke beeld duizenden jaren een centrale figuur is geweest in culturen: ‘Zij is een symbool geweest van de heilige wateren (...). Zij was de boom, de slang, de aarde, de hemel, de sterren, de maan, de zon, de heuvels en de bergen, de grotten, de dieren, de seizoenen: zij was de natuur, zij was het leven – beide genders – en al het leven was heilig’.³⁵

Wat dichterbij huis heeft in dit verband de Nederlandse filosoof en spiritueel therapeut Pamela Kribbe aangegeven – in haar boek *De Aarde spreekt*, waarin ze door haar gechannelde boodschappen van de Aarde heeft opgenomen –, dat de Aarde soms aan haar verschijnt in vrouwelijke vorm: ‘In het spreken met haar verschijnt soms het beeld van een jonge vrouw in een licht jurk die, fris als de lente, danst in de wind. In haar transparante ogen zie ik beelden van de natuur oplichten (...). Beelden die me helpen de

aanwezigheid van de ziel van de Aarde tastbaar te ervaren.’³⁶ De Aarde vertelt Kribbe in een van haar boodschappen dat ons lichaam de brug is tussen ons en de natuur, en dat we via ons lichaam met haar zijn verbonden.³⁷

De bovenstaande hedendaagse voorbeelden laten ons zien dat de hedendaagse vrouwelijke verschijningen de rol blijven spelen van intermediair naar het omringende, bezielde landschap. Ze nodigen ons vervreemde, afgescheiden zelf – ons ononwikkelde ego – uit om zijn ingebeelde positie van het van buitenaf beheersen van de natuur te laten gaan; en daarmee, om ruimte te maken in onze geest en hart, zodat we ons weer thuis te kunnen gaan voelen in de natuurlijke wereld. De verschijningen maken ons duidelijk dat ze er niet zijn om onze lichamelijkheid, de belichaming van onszelf, te ontkennen, maar juist om het belang van ons lichaam – in haar bezielde vorm – te bevestigen, als onlosmakelijk deel van het grotere, bezielde landschapslichaam.

Ik heb eerder al even gesuggereerd dat er wellicht ook vrouwelijke verschijningen zijn voorafgegaan aan de creatie van de talloze vrouwelijke beeldjes en beelden die sinds de Paleolithische tijd over het hele Europese continent en ook daarbuiten zijn gevonden. De link van de verschijning van *Our Lady of Woodstock* met het prehistorische verleden van onze verre voorouders roept ook een dergelijke vraag op. Of dergelijke verschijningen ooit de grondslag hebben gevormd, is natuurlijk nooit meer met zekerheid aan te tonen, maar het is wel interessant om dit toch te overwegen. Dan zouden deze beeldjes en beelden, die vaak geïdentificeerd zijn als uitbeeldingen van onbekende of bekende Godinnen, ook een intermediaire rol hebben kunnen vervullen om de mensen (dieper) te verbinden het omringende Heilige Landschap – eenzelfde rol als de antropomorfe vrouwelijke verschijningen in latere, meer recente tijden hebben gehad. Dit sluit trouwens ook goed aan bij het feit dat het Godinnenerfgoed altijd een centrale rol heeft gespeeld bij de manier waarop onze verre voorouders zich altijd diep ingebed hebben gevoeld in het omringende Heilige Landschap – een landschap dat via de cyclische processen aan voortdurende verandering onderhevig is, maar dat de mensen toch altijd een onveranderlijke basis van moederlijke bescherming heeft geboden. Vandaar dat we nog steeds spreken over ‘Moeder Aarde’.

De verschijningen als boodschappen voor iedereen

In onze huidige moderne maatschappij hebben mensen die zichzelf ‘seculier’ beschouwen, die zich los hebben weten te maken van hun religieuze banden en in plaats daarvan een materialistische visie op het leven en op de natuur zich eigen hebben gemaakt, meestal nog weinig of geen interesse voor het fenomeen van de vrouwelijke verschijningen. Het is niet ongewoon dat ze beleefd glimlachen als je ze vertelt dat je een bezoek gaat brengen aan een plek, zoals Lourdes, waar ooit vrouwelijke verschijningen zouden hebben plaatsgevonden, maar dat ze eigenlijk niet begrijpen waarom je daarheen zou willen gaan. Maar het is jammer als deze verschijningen a priori – zoals momenteel vaak het geval is – worden afgedaan als curieuze zaken die slechts van belang zijn voor mensen met een christelijke levensvisie; of in het bijzonder, voor mensen met een katholieke levensvisie.

De vrouwelijke verschijningen hebben namelijk een boodschap die van belang is voor ons allemaal: ze vertellen ons dat het omringende landschap veel meer is als een brok materie – meer is dan ‘een verzameling objecten’, in de woorden van de Amerikaanse cultuurhistoricus en ‘ecotheoloog’ Thomas Berry – die we grenzenloos en eenzijdig voor onszelf kunnen exploiteren; ze vertellen ons dat het landschap – als een lokale manifestatie van Moeder Aarde, het grotere lichaam waarin wij zijn ingebed – echt leeft en ook beziel is. In dit verband stelde Berry: ‘Het universum is een communiceren van subjecten’. De verschijningen vertellen ons dat we niet eenzijdig kunnen nemen van de natuur alleen om ons eigen leven wat aangenamer te maken, maar dat we allemaal in een wederkerige relatie hebben met het omringende landschap – dat we heel dankbaar moeten zijn voor wat Zij ons geeft, en vanuit dat bewustzijn daarom ook iets terug moeten geven. Dit wederkerigheidsprincipe lijkt door velen te zijn vergeten vandaag de dag, maar was zeker bekend aan onze inheemse voorouders. Toen de Europese kolonisten in de Nieuwe Wereld kwamen, werden ze er regelmatig aan herinnerd door de ‘Native Americans’ waarmee ze in contact kwamen. Heel bekend is dat in de negentiende eeuw Chief Seattle ons al heeft gewaarschuwd, dat wat we de omringende natuurlijke wereld aandoen, we ook onszelf aandoen.

Onszelf en de wereld helen

Zoals duidelijk is geworden, hebben de Mariaverschijningen een enorme bijdrage geleverd aan het wortelen van de christelijke religiebeleving in de lokale omgeving en om de religieuze beleving van de mensen in het algemeen opnieuw in verbinding te brengen met de omringende natuurlijke wereld. Daarmee werd een diepgevoelde, spirituele behoefte van de mensen vervuld, die had weten te overleven uit de prehistorische tijden van onze verre voorouders.

De Maria- en andere vrouwelijke verschijningen hebben ons laten zien dat de kracht van de aloude Godin van het Land heeft kunnen voortleven tot in onze huidige tijd. Zij willen ons herinneren eraan dat we het tij van de *Wasteland* alleen kunnen keren, als we echt bereid zijn om af te dalen naar de oorzaak van het ontstaan ervan. En dat geldt niet alleen voor de ‘wereldleiders’, maar voor iedereen op deze planeet: elke bijdrage aan het planetaire helingsproces is belangrijk.

In verband met de Mariaverschijningen zijn er veel verslagen over het genezen van individuele mensen met een ziekte of handicap nadat ze de locatie van de verschijning hebben bezocht. De Amerikaanse arts, heler en schrijver Lissa Rankin, die ook Lourdes heeft bezocht, heeft er in dit verband op gewezen dat genezen en helen niet met elkaar verward moet worden: je kan volgens haar genezen zonder te helen, en je kan helen zonder te genezen.³⁸ Genezen gaat over ons fysieke lichaam, terwijl helen een veel omvangrijker fenomeen is en ook onze onderliggende levensvisie omvat. Daarnaast heeft genezen over het algemeen betrekking op de individuele mens, terwijl helen ook een collectief karakter heeft.

We kunnen ons ook nog afvragen wie of wat eigenlijk het helen heeft veroorzaakt: was het de onzichtbare aanwezigheid en kracht van de verschijning van Maria, of was het de kracht van de bezielde plek zelf? Minder of geen nadruk wordt gelegd op het feit dat de verschijningen op die specifieke plek een belangrijke bijdrage hebben geleverd het opnieuw betoveren van onze ervaring van de omringende natuurlijke wereld, en daarmee ook het transformeren en helen van materialistische levensvisie die ten grondslag ligt aan de *Wasteland*. En we zouden ons ook kunnen afvragen wat we zelf kunnen bijdragen aan het helingsproces. Er zijn nieuwe wetenschappelijke inzichten in de helende kracht die we zelf

bezitten in de vorm van het *placebo effect* – zoals bijvoorbeeld uiteengezet door de Amerikaanse bioloog Bruce Lipton.³⁹ Dit onderzoek laat zien dat een diepgeworteld, hart- en zielcentrisch, geloof in de kracht van ons eigen lichaam om zichzelf te helen een significante bijdrage kan leveren aan het helingsproces. Helaas is deze visie nog niet (volledig) geïntegreerd in de mainstream versie van de medische wetenschap.

We moeten in ieder geval niet vergeten dat onszelf helen en het helen van de *Wasteland* altijd twee wonderlijke ontwikkelingen zijn die elkaar impliceren, en waarschijnlijk gewoon twee manifestaties zijn van hetzelfde fenomeen die tegelijkertijd plaatsvinden. Dit wederzijdse helingsproces is een proces waarin ons gevoel van afscheiding geleidelijk wordt geheeld en het oorspronkelijke gevoel van interconnectie, waarmee we allemaal ooit zijn geboren, weer wordt hersteld. Zolang de vrouwelijke verschijningen zich nog blijven manifesteren – in welke vorm of context ook, maar altijd als een oproep tot bewustwording van de bezielde ondergrond van het bestaan, van ons eigen ziel, de ziel van anderen en de ziel van de natuurlijke wereld als geheel – weten we in ieder geval dat er nog steeds hoop is, voor onszelf en voor de planeet.

Leiden, december 2024

Noten

¹ Ruth Harris, *Lourdes. Body and Spirit in the Secular Age*, Penguin, 2000; Fr. Louis Kondor (ed.), *Fatima in Lucia's Own Words*, Postulation Centre, Fatima, 1976; Bridget Curran, *The Miracles of Mary. Everyday Encounters of Beauty and Grace*, Inspired Living, Allen & Unwin, 2008.

² Bernadette ontving de korte boodschap: 'Ik ben de Onbevleete Ontvangenis'. Ruth Harris, *Lourdes. Body and Spirit in the Secular Age*, Penguin, 2000, p. 8-9.

³ Ruth Harris, *Lourdes. Body and Spirit in the Secular Age*, Penguin, 2000, p. 72-74.

⁴ Ruud Borman, *Witte wieven en elfen. Fluisteringen uit de Andere Wereld*, A3 boeken, 2011.

⁵ Jean Markale, *The Great Goddess. Reverence to the Divine Feminine from the Paleolithic to the Present*, Inner Traditions, 1999.

⁶ Ruth Harris, *Lourdes. Body and Spirit in the Secular Age*, Penguin, 2000, p. 77-78.

⁷ Aat van Gilst, *De sagen van de vrouwenbergen*, Uitgeverij Aspekt, 2006. Misschien kunnen de mysterieuze lichtbollen die soms door mensen worden waargenomen in de natuur – lichtgevende vormen die dus nog geen menselijke vorm hebben aangenomen – ook in dit kader begrepen worden. Maar die laat ik hier even buiten beschouwing. Jac. Gazenbeek Stichting, *Witte Wieven en Dwaallichten op de Veluwe*, 2007.

-
- ⁸ Toko-Pa Turner, *Belonging. Een innerlijke reis naar meer verbinding met jezelf, de ander en de natuur*, Altamira, 2021, p. 96-99.
- ⁹ David Abram, *Becoming Animal. An Earthly Cosmology*, Pantheon Books, 2010, p 154.
- ¹⁰ Jean Markale, *The Great Goddess. Reverence to the Divine Feminine from the Paleolithic to the Present*, Inner Traditions, 1999, p. 32-36.
- ¹¹ Annine van der Meer, *De Zwarte Madonna van Oer- tot Eindtijd. De Moeder van Donker en Licht en haar dochter Maria Magdalena*, Pansophia Press 2015, p. 59 e.v.
- ¹² Jean Markale, *The Great Goddess. Reverence to the Divine Feminine from the Paleolithic to the Present*, Inner Traditions, 1999, p. 136 e.v..
- ¹³ Mircea Eliade, *Myths, Dreams and Mysteries, The Encounter between Contemporary Faiths and Archaic Realities*, Harper & Row, New York 1975, p.164 e.v..
- ¹⁴ Peter Nabokov, *Where the Lightning Strikes. The Lives of American Indian Sacred Places*, Viking, 2006, p. 49.
- ¹⁵ Peter Nabokov, *Where the Lightning Strikes. The Lives of American Indian Sacred Places*, Viking, 2006, p. 77.
- ¹⁶ Peter Nabokov, *Where the Lightning Strikes. The Lives of American Indian Sacred Places*, Viking, 2006., p. 91.
- ¹⁷ Nicolas Wade, *The Faith Instinct. How Religion Evolved & Why it Endures*, The Penguin Press, 2009, p. 116.
- ¹⁸ *Aluna. There is no life without thought*. A film by Alain Ereira, 2012.
- ¹⁹ Michael Dames, *The Silbury Treasure. The Great Goddess Rediscovered*, Thames & Hudson, 1992; Michael Dames, *Silbury. Resolving the Enigma*, The History Press, 2010.
- ²⁰ Meer informatie over dit thema: E.O. James, *From Cave to Cathedral. Temples and Shrines of Prehistoric, Classical and Early Christian Times*, Thames and Hudson, 1965; Peg Streep, *Sanctuaries of the Goddess. The Sacred Landscapes Objects*, Bulfinch, 1994; Rachel Pollack, *The Body of the Goddess. Sacred Wisdom in Myth, Landscape and Culture*, Element, 1997; Jean Markale, *Cathedral of the Black Madonna. The Druids and the Mysteries of Chartres*, Inner Traditions, 2004; Jean Markale, *The Great Goddess. Reverence of the Divine Feminine from the Paleolithic to the Present*, Inner Traditions, 1999.
- ²¹ Valerie Andrews, *A Passion for This Earth. Exploring a New Partnership of Man, Woman & Nature*, HarperSanFrancisco, 1990.
- ²² Dit essentiële verschil tussen de schepping door en God en door een Godin is goed verwoord door Anne Baring en Jules Cashford. Anne Baring & Jules Cashford, *The Myth of the Goddess. Evolution of an Image*, Penguin, 1991.
- ²³ Courtney Weber, *Brigid. History, Mystery, and Magic of the Celtic Goddess*, Weiner Books, 2015.
- ²⁴ Sharon Blackie, *If Women Rose Rooted. The Journey to Authenticity and Belonging*, September Publishing, 2016; Sharon Blackie, *The Enchanted Life. Unlocking the Magic of Everyday Life*, September Publishing, 2018.
- ²⁵ Sharon Blackie, *Hagitude. Reimagining the Second Half of Life*, September Publishing, 2022.
- ²⁶ Ik heb ervoor gekozen om de Engelse term ‘the Wasteland’ te blijven gebruiken, omdat er volgens mij (nog) geen goede Nederlandse vertaling van bestaat.
- ²⁷ Betty J. Kovacs, *Merchants of Light. The Consciousness That Is Changing The World*, The Kamlak Center, 2019.
- ²⁸ David Abram, *The Spell of the Sensuous. Perception and Language in a More-Than-Human World*, Vintage Books, 1997.
- ²⁹ Betty J. Kovacs, *Merchants of Light. The Consciousness That Is Changing The World*, The Kamlak Center, 2019, p. 32.

-
- ³⁰ Betty J. Kovacs, *Merchants of Light. The Consciousness That Is Changing The World*, The Kamlak Center, 2019, p. 130, e.v.
- ³¹ Leonard Shlain, *The Alphabet versus the Goddess. Male Words and Female Images*, Allen Lane The Penguin Press, 1998.
- ³² Leonard Shlain, *The Alphabet versus the Goddess. Male Words and Female Images*, Allen Lane The Penguin Press, 1998, p. 1-5.
- ³³ Clark Strand & Perdita Finn, *The Way of the Rose. The Radical Path of the Divine Feminine Hidden in the Rosary*, Spiegel & Grau, 2019. Dit is de website <https://wayoftherose.org>
- ³⁴ Betty J. Kovacs, *Merchants of Light. The Consciousness That Is Changing The World*, The Kamlak Center, 2019, p. 228.
- ³⁵ Betty J. Kovacs, *Merchants of Light. The Consciousness That Is Changing The World*, The Kamlak Center, 2019, p. 203..
- ³⁶ Pamela Kribbe, *De Aarde spreekt. Boodschappen van de Aarde over thuiskomen in je eigen natuur*, Altamira, 2014. p. 13.
- ³⁷ Pamela Kribbe, *De Aarde spreekt. Boodschappen van de Aarde over thuiskomen in je eigen natuur*, Altamira, 2014. p. 84.
- ³⁸ Lissa Rankin, *Sacred Medicine. A Doctor's Quest to Unravel the Mysteries of Healing*, Sounds True, 2022.
- ³⁹ Bruce Lipton, *The Biology of Belief. Unleashing the Power of Consciousness, Matter and Miracles*, Mountain of Love/Elite Books, 2005.